

ВІСНИК ПРИКАРПАТСЬКОГО НАЦІОНАЛЬНОГО УНІВЕРСИТЕТУ

ЯГОЛОЛІФ

ВИПУСК XXIX-XXXI

ІВАНО-ФРАНКІВСЬК
2011

ЗМІСТ

ТЕОРЕТИЧНІ ТА ПРИКЛАДНІ ПРОБЛЕМИ ОНОМАСТИКИ

Грещук Василь <i>Оніми в словнику "Гуцульська діалектна лексика в українській художній мові"</i>	3
Козлова Раїса <i>Праслов'янське *Dej- у слов'янській ономастиці</i>	7
Чучка Павло <i>Місце давньослов'янських імен з нетаціями не-, недо-, та без- в українському ономастиконі</i>	12
Кононенко Віталій <i>Поетичні антропоніми в образному мовомисленні</i>	16
Лучик Василь <i>Про особливості номінації в топонімії України</i>	21
Белей Любомир <i>Про специфіку християнського імені</i>	24
Торчинський Михайло <i>Основи денотатно-номінативного групування онімної лексики</i>	27
Ханмагомедов Ханмагомед <i>Географічний чинник у топонімії</i>	31
Матіїв Микола <i>Власні назви в "Словнику говірок центральної Бойківщини"</i>	36
Неклесова Валерія <i>Універсальний скрипт як визначальна когнітивна структура особистісної хронології</i>	39
Зимовець Галина <i>Ергоніми з аксіологічною мотивацією</i>	42
Свистун Ніна <i>Теоретичні засади антропоніміки як галузі мовознавства та їх важливість із погляду ономастичної науки</i>	46
Пославська Наталія, Семенів Наталія <i>Вивчення пропріальної лексики на уроках української мови в загальноосвітній школі</i>	52
Карпенко Олена <i>Ономастика і освітній процес</i>	55
Котович Віра <i>Онімний простір Бойківщини: досліджене і недосліджене</i>	57
Бочарова Ірина <i>Мовне відбиття народного сприйняття релігійних свят</i>	61
Ковтюх Світлана <i>Специфіка вираження категорій числа та відмінка в онімах різних класів</i>	64
Багомедов Муса <i>Проблеми лексикографічного опису даргинських онімів</i>	67
Іванова Наталія <i>Електронне видання "Словника лінгвістичних термінів із компонентом онім"</i>	71
Лобода Альона <i>Принципи і способи номінації у власних назвах</i>	75
Дячук Світлана <i>Ономастичні дослідження Івана Ковалика</i>	77
Тільнова Інна <i>Теоретичні аспекти переносного вживання пропріальної лексики в публіцистичному стилі</i>	80
Ткаченко Ганна <i>Вивчення фреймової природи англійських хремотонімів за допомогою вільного асоціативного експерименту</i>	83

ОЙКОНІМІЯ

Шульгач Віктор <i>Деривати з коренем *sir- у слов'янських мовах. Сіраки</i>	87
Бучко Дмитро <i>Кілька штрихів до визначення словотвору українських ойконімів (на матеріалі ойконімії Західного Поділля)</i>	90
Карпенко Ольга <i>З ойконімії Житомищини (історико-лінгвістичний аспект)</i>	94
Вербич Святослав <i>Неври на ойконімній карті України: версії, гіпотези</i>	97
Купчинська Зоряна <i>Архаїчний ойконімний ландшафт Подільського Воеводства XV-XVII ст.</i>	100
Шапошников Олександр <i>Як називалась столиця Таврійських скіфів?</i>	106
Іваненко Олександр <i>З ойконімії Чернігівщини</i>	108
Лісняк Наталія <i>Семантична класифікація онімів куца сіл Лемківщини</i>	113
Бучко Ганна <i>Прикметники на позначення кольору та їх деривати в українській антропонімії</i>	115
Редьква Ярослав <i>Часово-просторові системні відношення в регіональній історичній ойконімії</i>	119

Поляруш Тамара Східнополіський ойконім Понорниця в місцевому лінгвальному контексті	123
Волянюк Інна Ойконіми Північної Тернопільщини з християнськими іменами в основах	126
Єфименко Ірина Історична ойконімія Херсонщини (відгідронімні утворення)	129
Яцій Василь До походження давніх топонімів Львівської області	131
Пітель Василь, Пітель Віра Народна етимологія сучасних назв населених пунктів Калущини	133
Грещук Богдан Композитні і складені ойконіми з ад'єктивним компонентом нов- (new-) в українській і англійській мовах	140
Надутенко Маргарита Географічна номенклатурна лексика в ойконімії Дніпропетровщини	144

МІКРООЙКОНІМІЯ

Баньої Вероніка Мікротопонімія басейну річки Ужа Закарпатської області: назвотвірний аспект	149
Гуцул Лариса Власні назви та їхні доли (ономастичні спостереження в с. Лумшори на Закарпатті)	154
Грещук Валентина Лексико-семантична і словотвірна характеристика мікроойконімів села Ріпне Рожнятівського району Івано-Франківської області	157
Ковальчук Михайло Діалектні ознаки мікротопонімії села Середній Майдан Надвірнянського району	162
Миколенко Тетяна Основа творення розмовних назв міських об'єктів	166
Царалунга Інна Мікротопоніми Житомищини кінця XVI – початку XVII ст.	169
Джочка Ірина Мікротопоніми села Насташине Галицького району	174
Гаврилова Тетяна Вплив живомовного середовища на структурно-словотвірні ознаки мікротопонімів (на матеріалі говірок Черкащини)	180
Смаль Олена Назви "кольорових" мікротопонімів Лівобережжя міста Києва	184
Сокіл-Клепар Наталія Семантичне наповнення концепту "вода" в мікротопонімах українських Карпат	187
Білінська Любов Словотвірна будова мікротопонімів Покуття кінця XVIII – поч. XIX ст. (за даними Йосифінської та Францисканської метрик)	190
Сороцька Марія Мікротопоніми північної Тернопільщини, основи яких пов'язані із землеробством і тваринництвом	194
Вебер Надія Двослівні найменування та прийменниково-іменникові конструкції в мікроойконімії Івано-Франківщини	197

ІСТОРИЧНА АНТРОПОНІМІЯ

Пахомова Світлана Реконструкція світогляду язичників за даними слов'янської антропонімії	204
Осташ Любов Фонетична варіантність давніх власних особових імен	207
Лесюк Микола Антропонімікон Княжої України	212
Тишковець Марія Хронологічна дистрибуція ойконімів на *-jъ (*-j-a, *-j-e) Правобережної України з християнськими іменами в основах	216
Розум'як Наталія Чоловічий іменник Кам'янецьчини другої половини XIX століття	217
Івасенко Анна Лексико-семантична характеристика та класифікація прізвищевих назв українців Галичини XVI ст. (на матеріалах опису Королівщин Руської землі)	222

СУЧАСНА АНТРОПОНІМІЯ

- Павликівська Наталія** *Актуальні проблеми української псевдонімії* 227
- Михальчук Оксана** *Екологія мови в українському ономастичному середовищі: особові імена* 230
- Льченко Ірина** *Етноніми як джерело прізвищ Надвеликолужжя* 234
- Аніко Берегсасі, Степан Черничко** *Угорсько-українські міжмовні контакти в антропонімії* 237
- Курушина Марина** *Антропоніми як твірна основа словесних товарних знаків та ергонімів у сучасній українській мові* 241
- Брус Марія** *Прізвиська жінок в галицько-буковинських говорах* 245
- Фернос Юлія** *Прізвища Уманщини: етнолінгвістичний аспект* 251
- Габорак Мирослав** *Прізвища сучасного гуцульського села (на матеріалі села Текуча Косівського району)* 253
- Семашко Тетяна** *Прізвища з колоративними основами в антропонімії Північного Надзав'я* 257
- Бачинська Галина** *Основи прізвищ як джерело вивчення власних імен людей* 261
- Тишківська Надія, Корпало Оксана** *Семантика твірних основ прізвищ жителів села Липівка Тисменицького району Івано-Франківської області* 263
- Париляк Лілія** *Лексико-семантична і словотвірна структури прізвиськ жителів села Чернів Рогатинського району* 268
- Скорук Ірина** *Модель із суфіксом -л-о в антропоніміконі м. Луцька* 272
- Кравченко Людмила** *Антропонімна система одного села Південно-Східної України* 276
- Зайцева Тетяна** *Іншомовні елементи в антропонімії Бузько-Інгульського межиріччя* 282
- Наливайко Марія** *Колективно-територіальні прізвиська* 285
- Вирста Наталія** *Відетнонімні прізвища Покуття* 288
- Шульська Наталія** *Прізвисько як об'єкт наукового опису (до дефініції терміна)* 292
- Нестерчук Оксана** *Волинсько-поліські антропоніми з твірною основою ВАСИЛЬ* 296
- Цехмістеренко Ольга** *Антропоніми, мотивовані назвами роду занять людей та спеціальностей (на прикладах говірок Черкащини)* 299
- Вербовецька Оксана** *Сімейно-родові іменування, мотивовані особовими іменами (на матеріалі антропонімії Тернопільщини)* 303
- Лісова Лариса** *Прізвища Волині, мотивовані назвами рослин, їх частин і плодів* 307

ГІДРОНІМІЯ, ОРОНІМІЯ, ЗООНІМІЯ

- Бушаков Валерій** *Карпатський сакральний оронім ГОВЕРЛА* 311
- Скляренко Ольга, Скляренко Олексій** *Взаємозв'язок між гідронімами та оронімами (порівняльно-типологічне зіставлення)* 317
- Кирилюк Ольга** *Кіноніми, мотивовані фізичними та фізіологічними особливостями тварин* 321
- Обручар Анжеліка** *Становлення оронімії українського Надтисся дореформеного періоду* 325
- Титаренко Анастасія** *Гідроніми Інгулецького басейну* 329

ХУДОЖНЯ ОНОМАСТИКА

- Олексенко Володимир** *Функційно-семантичні особливості онімів у драматичних творах М. Куліша* 332

- Переломова Олена** Функціональні можливості онімної лексики у мовотворчості Лесі Українки (на матеріалі поетичної збірки "На крилах пісень") 341
- Торчинська Наталія** Власні назви як компоненти семантико-синтаксичної структури чужого мовлення (на матеріалі творів сучасних українських авторів) 343
- Бачкур Роман** Словотвірні особливості пропріальної лексики в романі П. Шекерика-Доникова "Дідо Иванчик" 347
- Петренко Оксана** Функції і особливості онімії повісті-казки Р. Дала "Matilda" 350
- Станіславова Людмила** Онімна специфіка драм О. Ірванця "Маленька п'еса про зраду для однієї актриси" та "Recording" 355
- Сколоздра-Шепітко Олеся** Номінація духовенства в українській літературі 359
- Василевич Гафія, Рис Уляна** Асоціативно-смісловий зв'язок антропонімів у структурі художнього тексту (на матеріалі малої прози Леся Мартовича) 362
- Левченко Тетяна** Використання прецедентних текстів у заголовках українських газет на початку XXI ст. 366
- Ципердюк Оксана** Теонім "Бог" у поетичному мовленні Олександра Олеся: семантико-стилістичний аспект 370
- Бняк Наталія** Функціональне навантаження власних назв історичних осіб у художньому тексті 375
- Вегеш Анастасія** Особливості функціонування літературно-художніх антропонімів у романах Ірен Роздобудько 378
- Карпенко Наталя** Концепт-власна назва РОКСОЛАНА у художньому дискурсі П. Загребельного 383
- Терещенко Людмила** Стилістично-виражальні властивості фітопонімів у байках Леоніда Глібова 387

ОНІМНА ЛЕКСИКА У ФРАЗЕМЦІ І ФОЛЬКЛОРІ

- Дядечко Людмила** Маскуліноцентризм української фразеології біблійного походження (на матеріалі зворотів з компонентами Адам / Адамів та Єва / Євин) 391
- Колесник Наталія** Фольклорна ономастика на зламі тисячоліть 394
- Невідомська Лілія, Редьква Марія** Пропріальні назви з затемненою семантикою у структурі української народної чарівної казки 398
- Венжинович Наталія** Фразеологізми з ономастичним компонентом в українській, російській та англійській мовах 402
- Міджин Роман** Власні назви як образно-сміслові центри українських паремій (на матеріалі збірки "Галицько-руські народні приповідки" Івана Франка) 407
- Хома Наталя** Ономастичний простір в українських фразеологізмах (прислів'ях, приказках) 411
- Діц Вікторія** Ономастикон українських загадок 414

ТРИБУНА МОЛОДИХ

- Белей Лесь** Оніми у складі елементів мовного ландшафту 417
- Міщук Ігор** Ойконіми Київщини з суфіксом -н- 420
- Чорноус Оксана** Динаміка широковживаних жіночих імен м. Кіровограда у XX ст. 423
- Бербер Наталя** Множина поетонімів як носій семантико-прагматичної інформації у художньому дискурсі Марії Матіос 426
- Музика Тетяна** Художні функції антропонімів у прозовій творчості Василя Барки 429

Кушлак Людмила <i>Власні назви у фантастичній повісті Олеся Бердника "Поza часом і простором"</i>	434
Максимюк Марта <i>Топоніми на позначення України в романі В. Кожелянка "Конотон"</i>	437
Воробей Жанна <i>Власні імена українців-холмщаків у романі Й. Струцюка "Гучва"</i>	441
Дорогович Наталя <i>Експресивне функціонування онімів в українських повстанських піснях</i>	443
Річко Руслана <i>Прагматичне навантаження власних назв у поетичному дискурсі кінця ХХ – початку ХХІ ст.</i>	447
Воробець Олексій <i>Пропріальні лексеми у відношеннях із прийменниково-субстантивним комплексом</i>	454
Кисляк Леся <i>Антропоніми говірок Надвірнянщини в художній творчості Марії Дзюби: лексико-словотвірний та стилістичний аспекти</i>	457
Данилюк Інна <i>Власні назви як мовне вираження сміху в сучасній художній прозі</i>	461
Ліщинська Галина <i>Діалектна основа сучасних прізвиськ прикарпатців</i>	466
Голодюк Ярослав <i>Нікнейм як антропонім: ознаки, особливості функціонування (на матеріалі інтернетних форумів "Теревені" та "Гуртом")</i>	470

Оікоіуіу (Тороніуі)

можливість їх сучасних носіїв, скільки на їх зовнішнє етнічне походження.

Таким чином, антропоніми – це вдячний матеріал для етнічної ідентифікації людей. Давні списки антропонімів справді містять багату інформацію з історії їх носіїв. Тому при залученні антропонімії до етнічної ідентифікації людинності треба враховувати не тільки загальні етнічні номінації, але й конкретні соціальні, культурно-історичні та етномовні умови функціонування антропонімів [9, 21].

1. Етимологічний словник української мови. – К. : Наукова думка, 1982 – 1989. – Т. 1 – 3.
2. Коваль А. П. Знайомі незнайомці. Походження назв поселень України. – К. : Либідь, 2001. – 300 с.
3. Міжетнічні зв'язки в українській антропонімії ХУІІ ст. (Реєстри всього війська Запорізького 1649 р.). – К. : Наукова думка, 1989. – 148 с.
4. Отін Е. С. Відбиття українсько-російських і українсько-тюркських контактів в реєстрах війська Запорізького 1649 р. // Избранные работы. Донецьк : Донеччина, 1997. – С. 361 – 381.
5. Словарь української мови / Упорядкував з додаванням власного матеріалу Б. Грінченко – К. : Наукова думка, 1996. – 1997. – Т. I – IV.
6. Словник української мови : в 11 т. – К. : Наукова думка, 1970 – 1980. – Т. I – XI.
7. Унбегаун Б. О. Русские фамилии. – М. : Прогресс, 1989. – 440с.
8. Франко І. Я. Причинки до української ономастики // Зібрання творів: у 50 – ти томах. – К. : Наукова думка, 1982. – Т. 36. – С. 391 – 426.
9. Чучка П. П. Антропонімія як засіб етнічної ідентифікації людинності // Мовознавство. – 1988. – № 1. – С. 11 – 21.

Список скорочень назв використаних джерел
АП – Афанасьев – Чужбинський А. Поездка в Южную Россию. Очерки Днепра. Санкт – Петербург, 1863.

АК – Архів Коша Нової Запорізької Січі (опис 1713 – 1776 рр.). – К. : Наукова думка, 1994. – 231 с.
АК I – Архів Коша Нової Запорізької Січі. Корпус документів (1734 – 1775 рр.). – К. : Наукова думка, 1998. – Т. 1. – 693 с.

АК II – Архів Коша Нової Запорізької Січі. Корпус документів (1734 – 1775 рр.). – К. : Наукова думка, 2000. – Т. 2. – 746 с.

ИГА – Новицький Я. П. “Исторія города Александровска 1770 – 1806”. – Екатеринослав, 1890.

МИКЗ – Новицький Я. П. Материали для історії запорожских козаковъ. (Изъ запорожского Бичевого архива 1770 – 1771 гг.). – Екатеринослав, 1909.

МИП – Малорусскія историческіе пѣсни, собранные в Екатеринославщинѣ 1874 – 1903. – Екатеринослав, 1909.

P1 – Реєстр 1581 року // Літературна Україна. – 1991. – 13 червня. – С. 7.

P2 – Реєстр Війська Запорізького 1649 року. – К. : Наукова думка, 1995. – 588 с.

The article continues the series of the author's publications on antroponymics of the region, madvelikoluzzky. It considers the surnames motivated by the proper names connected with christianity.

Key words: antroponym, antroponymical system, nickname, a family name, surname, etnonim.

Стаття продовжує цикл досліджень автора с антропоніміки конкретного регіона, в особенности надвеликолужского. В ней рассмотрено прозвища вмотивированные этнонимическими названиями.

Ключевые слова: антропоним, антропонимийная система, прозвище, прозвищное название, прозвище, этноним.

УДК 81'373.23(439)+81'373.23(437)

ББК 81.2Уго-3+81.2Укр-3

Аніко Бергсасі, Степан Черничко

УГОРСЬКО-УКРАЇНСЬКІ МІЖМОВНІ КОНТАКТИ В АНТРОПОНІМІЇ

В угорській мові, яка контактує з українською та російською мовами на території Закарпаття, спостережується значний вплив цих слов'янських мов, у тому числі й в антропонімії. У статті аналізується вплив української мови на антропонімію закарпатських варіантів угорської мови. Висвітлено такі питання, як вживання прізвищ, імен та імен по батькові, жіночих імен та транслітерація угорської антропонімії.

Ключові слова: національні меншини, угорці Закарпаття, угорська антропонімія Закарпаття, мовні контакти.

Вивчення українсько-угорських та угорсько-українських міжмовних контактів має давні традиції. У більшості наукових досліджень займаються питанням українських запозичень в угорських говорах Закарпатської області. Відносно мало робіт, у яких досліджуються міжмовні контакти в онімії. В угорській мові, яка контактує з українською та російською мовами на території Закарпаття, простежується значний вплив цих слов'янських мов, у тому числі й в антропонімії.

1. Ім'я та по батькові

Східнослов'янські імена складаються з трьох елементів, а саме: з прізвища, імені та імені по батькові. Угорські імена, на відміну від українських, складаються лише з двох елементів – прізвища та імені особи. Після приєднання Закарпаття до Радянського Союзу (1945 р.) вживання імен за слов'янським зразком, яке включає три елементи, розповсюдилось на людей угорської національності, які проживають в області. Наприклад, особа, прізвище якої *Надь*, ім'я *Бейло*, а ім'я батька *Шандор*, в офіційних документах була зареєстрована як *Надь Бейло Шандорович* (або ж *Олександрович*).

Сфера вживання імен осіб угорської національності Закарпаття за зразком, який

включає три елементи, не була обмежена, і цей зразок використовувався не тільки виключно в офіційних документах. Стало обов'язковим звертання за східнослов'янським зразком до осіб, які перебували на керівних посадах або займалися педагогічною діяльністю. Навіть регіональна угорська преса використовувала іменні форми цього зразка. Приклади вживання імені з трьома елементами можна знайти в таких газетах угорською мовою, як *Kárpáti Igaz Szó* (Карпаті Ігоз Со, Капратьке слово правди від 31.01.1985 р.) або *Beregi Hírlap* (Берегі Гірлап, Бережський Вісник від 16.03.1995 р.).

В угорськомовних текстах чужими звучать імена, вживані у формі *Янош Шандорович* або *Єва Петрівна*. У зв'язку з цим особи угорської національності, які проживають на Закарпатті, при перекладі слов'янських імен на угорську мову "мадяризували" форми імен, побудовані за східнослов'янським зразком. Так утворилася форма імені *Szabó János Ferencé*, дослівно 'Сабов Янош, син Ференца' [3]. Ці форми імен складаються з трьох елементів, однак вони не є чужорідними для традицій угорської антропонімії. Мадяризовані імена з трьома елементами з'явилися на сторінках місцевої преси, а також в офіційних документах. Приклади, які є підтвердженням цього, зафіксовані в газеті *Карпаті Ігаз Со* (3.03.1998 р.) та *Берегі Гірлап* (9.03.1995 р.).

У 1998 році на виборах депутатів до Верховної Ради та місцевих рад на виборчому плакаті угорською мовою прізвище, ім'я та по батькові голови Товариства угорської культури Закарпаття виступало у формі *Kovács Miklós Miklósé* (дослівно 'Ковач Міклош, син Міклоша'), а не *Ковач Міклош Міклошович*. Упродовж 1998–2002 років Ковач був єдиним депутатом угорської національності у Верховній Раді України.

В угорськомовній пресі уникнення вживання імені по батькові може свідчити про національність носія цього імені. Наприклад, якщо в певному списку імен біля деяких із них написано й ім'я по батькові, тоді як біля інших воно відсутнє, то в другому випадку це є підтвердженням того, що носії імен, які внесені в цей список і складаються лише з двох елементів, угорці за національністю. Прикладом цього служить перелік імен у газеті *Карпаті Ігаз Со* (23.04.1994 р.): *Попадинець Василь Юрійович, Заяц Михайло Михайлович, Пойдинець Сільвія Євгенівна, Біласинець Іван Іванович, Котріч Марія, Кірраль Янош, Савчин Марія Василівна, Сабов Василь Петрович*. Для читачів угорської національності Закарпаття є очевидним, що носії імен *Котріч Марія* та *Кірраль Янош* з великою ймовірністю є угорцями за національністю, тоді як *Сабов Василь Петрович* (незважаючи на угорське походження прізвища) не є угорцем.

2. Жіночі прізвища

Законодавство України¹ та Угорщини² відрізняються в регулюванні вибору форм імені жінкою після її вступу до шлюбу (таблиця 1).

Таблиця № 1. Можливості вибору форм прізвища в Україні та Угорщині жінкою після її вступу до шлюбу

		В Україні Чоловік: <i>Іван</i> <i>Іванов</i> Дружина: <i>Світлана</i> <i>Мацько</i>	В Угорщині Чоловік: <i>Nagy Pál</i> Дружина: <i>Kis Éva</i>
1.	дружина змінює своє прізвище на прізвище своєї подружньої пари, при цьому зберігаючи своє ім'я	<i>Світлана Іванова</i>	<i>Nagy Éva</i>
2.	дружина приєднує до свого дівочого прізвища прізвище своєї подружньої пари (два прізвища пишуть через дефіс)	<i>Світлана Іванова-Мацько</i> або <i>Світлана Мацько-Іванова</i>	<i>Nagy-Kis Éva</i> або <i>Kis-Nagy Éva</i>
3.	дружина залишає своє дівоче прізвище	<i>Світлана Мацько</i>	<i>Kis Éva</i>
4.	зміна дружиною свого прізвища на прізвище чоловіка з додаванням до імені чоловіка суфікса <i>-né</i> , що в угорській мові сприймається як дружина чоловіка	-	<i>Nagy Pálné</i>
5.	залишається дівоче прізвище та ім'я з додаванням попереднього варіанта прізвища та імені	-	<i>Nagy Pálné Éva</i>
6.	до прізвища чоловіка приєднується суфікс <i>-né</i> , однак дружина залишає при цьому дівоче прізвище та ім'я	-	<i>Nagyné Éva</i>

В Україні дружина має право вибору між трьох форм імен, тоді як в Угорщині – між шести варіантів. Ті форми прізвища імена в шлюбі, які утворюються за допомогою суфікса *-né*, не використовуються в Україні, оскільки їх переклад з угорської українською мовою можливий лише описовим методом (наприклад, *дружина Пала Надья*).

В Угорщині найбільш уживаними формами імені в шлюбі є варіант, поданий у таблиці номером 4 [1; 7]. Серед жінок угорської національності, які проживають на Закарпатті,

¹ Кодекс про шлюб та сім'ю України від 20.06.1969 № 2006-VII. Відомості Верховної Ради УРСР від 27.06.1969 р., № 26. – С. 204.

² Családjogi törvény, 26. § (1) bekezdés.

проти вагу жінкам, які проживають в Угорщині, найбільш поширеною формою прізвища в шлюбі є варіант, указаний у таблиці під номером 1. Жодна жінка угорської національності, яка проживає на Закарпатті, не користується варіантами прізвищ у шлюбі, наведеними в таблиці під номерами 4–6 [1; 2], адже законами України не передбачені можливості використання прізвища та імені за цими схемами [1; 8].

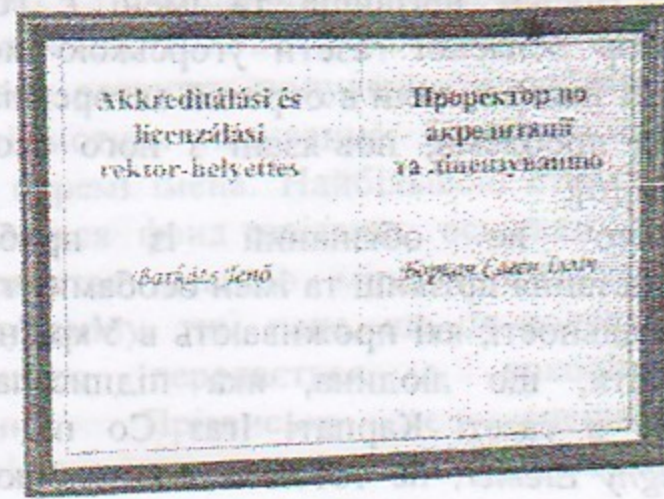
3. Транслітерація угорських імен

Східнослов'янські мови користуються кирилицею, тоді як угорська мова – латинкою. У зв'язку з цим люди угорської національності Закарпаття мають два варіанти форм імені, один – офіційний, написаний кирилицею, і один – неофіційний, написаний латинкою. Другий варіант використовується для особистої ідентифікації, він вважається для людини «справжнім» іменем. Імена та прізвища, написані кирилицею, є офіційним перекладом угорського прізвища та імені відділом реєстрації актів громадського стану.

Особи, які в паспорті зареєстровані як *Ковач Іван Петрович* або *Молнар Єлизавета Олександрівна*, для членів своєї родини або ж у колі друзів відомі як *Ковач Янош* чи *Молнар Ержебет*. У закордонному паспорті ім'я кожного громадянина України реєструється також латинською транслітерацією. Однак при реєстрації в закордонному паспорті прізвищ та імен людей угорської національності, які проживають на Закарпатті, латинською транслітерацією до уваги беруться не справжні угорські імена, а вже транслітеровані в ході реєстрації в паспорті громадянина України.

Це означає, що люди угорської національності, які проживають на Закарпатті, мають три форми імені: а) офіційне ім'я, зареєстроване в паспорті буквами кирилиці, б) варіант прізвища та імені угорською мовою, в) варіант прізвища та імені латинкою, яким українські чиновники «наділили» людину в ході транслітерації імені, зареєстрованої кирилицею в паспорті громадянина України. Таке становище зумовлює великі труднощі у використанні прізвища та імені.

Закарпатський угорський інститут ім. Ференца Ракоці II є вищим навчальним закладом III рівня акредитації недержавної форми власності. Його засновниками є закарпатські угорські громадські організації. Згідно зі статутом інституту, мовами викладання навчального закладу є українська, угорська та англійська. Керівний склад інституту підтримує змовність у навчальному закладі, у якому всі офіційні вивіски та оголошення написані українською та угорською мовами. На нижченаведеній фотографії представлено вивіску для дверей одного із заступників ректора вищого навчального закладу інституту.

На фотографії видно, що існує відмінність між угорською та офіційною українською іменною ідентифікацією проректора угорської національності. Ця відмінність полягає не лише в тому, що один варіант імені написаний латинкою, а інший – буквами кирилиці. На фотографії видно, що варіант імені угорською мовою складається лише з двох елементів, а саме – з прізвища та імені, без імені по батькові. Ім'я по батькові не є вживаним елементом у традиціях іменної ідентифікації угорською мовою.

Закони України про мови¹ (Стаття 39) та про національні меншини в Україні² надають право громадянам на національні прізвища, імена та імена по батькові. У Законі України про національні меншини вказано: „Громадяни, в національній традиції яких немає звичаю зафіксувати 'по батькові', мають право записувати у паспорті лише ім'я та прізвище, а у свідоцтві про народження – ім'я батька і матері” (Стаття 12).

На фотографії видно, що імена особи угорською та українською мовою не збігаються, оскільки українською мовою ми читаємо нетранслітерований варіант угорського імені *Єно*, а слов'янський варіант імені – *Євген*. Це є підтвердженням того, що в колишньому Радянському Союзі при реєстрації імен дітей неросійської національності надавалась перевага вписуванню російського варіанту імені у свідоцтво про народження [1; 3]. В офіційні документи традиційні угорські імена *Ilona, Erzsébet, János, Sándor* вписували як *Олена, Єлизавета, Іван, Олександр*.

Нижче наводимо приклади про те, які бувають наслідки того, коли ім'я громадянина України угорської національності реєструється в закордонному паспорті не латинкою, а кирилицею, як у паспорті. У нижченаведеній

¹ Закон Української Радянської Соціалістичної Республіки „Про мови в Українській РСР” № 8312-XI, 28.10.1989 // Відомості Верховної Ради УРСР. – Додаток № 45. – Київ, 1989. – с. 58–66.

² Закон України про національні меншини в Україні // Відомості Верховної Ради України. – 1992. – № 36. – с. 529.

таблиці ми бачимо три варіанти прізвища та імені. Носієм прізвища та імені є головний редактор обласної газети угорською мовою – Карпаті Ігаз Со, який в окремій авторській статті описав проблеми, пов'язані з його особистим іменем [6].

Хто не обізнаний із проблемами використання прізвищ та імен особами угорської національності, які проживають в Україні, може подумати, що людина, яка підписала свою статтю в газеті Карпаті Ігаз Со під іменем *Kőszeghy Elemér*, не тотожна з людиною, яка в паспорті громадянина України зареєстрована під іменем *Кевсеґі Елемір Зігмундович*, а в закордонному паспорті – *Kevsehi Elemyr* (таблиця 2).

Таблиця № 2. Угорське прізвище, ім'я та по батькові у письмовій формі та за транскрипцією Міжнародного фонетичного алфавіту

Оригінальне угорське прізвище та ім'я	письмовий варіант	<i>Kőszeghy Elemér</i>
	транскрипція за IPA ¹	[kø:segi eleme:r]
Прізвище, ім'я та по батькові у паспорті	письмовий варіант	<i>Kevsegi Елемір Зігмундович</i>
	транскрипція за IPA	[kevsehi elemir zihmundovl tʃ]
Прізвище та ім'я в закордонному паспорті	письмовий варіант	<i>Kevsehi Elemyr</i>
	транскрипція за IPA	[kevsehi elemɪr]

При переписі імен з угорської мови українською, проблемою є те, що транслітерація тих угорських звуків, які відсутні в українській (раніше російській) звуковій системі та писемній формі, часто спричиняє труднощі у правильному переписі прізвищ. Наприклад, прізвище *Szűcs* [sy:tʃ] було переписано як *Севч*, а прізвища *Vörös* [vø:ʁɔʃ], *Veress* [verɛʃ] і *Veres* [verɛʃ] переписано однаково, як *Вереш*. У транслітерації прізвища *Sütő* [ʃytø:] трапляються форми *Шітев*, *Шютев* та *Шютов*. У дзеркалі букв кирилиці не відображаються традиційні за написанням угорські прізвища. Наприклад, *Balog* та *Balogh*, або ж *Kovács* та *Kováts* переписуються як *Балог* та *Ковач*. Завдяки такому перепису втрачається різниця між двома різними прізвищами.

4. Висновки

У галузі угорсько-українських мовних контактів є багато цікавих питань, які привертають увагу науковців, особливо це стосується сфери ономастики. Дослідження цього питання заслуговує на увагу не тільки з лінгвістичної точки зору, але й з точки зору мовної політики та питань національних меншин України. Окремі органи влади порушують Закони України та міжнародні нормативи щодо

вживань, реєстрації імен громадян України, які є представниками національних меншин. Закон, який стосується традиційних особистих імен представників національних меншин, зафіксовані в Рамковій конвенції Ради Європи про захист національних меншин, ратифікована Україною у 1998 році [4; 8].²

У Декларації та Протоколі до Декларації про принципи співробітництва між Україною та Угорською Республікою щодо забезпечення прав національних меншин³ також зафіксовані права представників угорської національної меншини на використання традиційних форм імен „Сторони приймуть необхідні законодавчі, адміністративні та інші заходи з тим, щоб національні меншості могли реалізувати своє право вільно користуватися рідною мовою особистому і громадському житті як в письмовій формі, так і в усному мовленні, включаючи використання свого національного імені і прізвища”.⁴

Манера ставлення незалежної України до використання прізвищ та імен громадян, відносяться до національних меншин, успадкувалось від минулого. Вирішити це питання можна лише тоді, якщо підхід до нього буде різнобічним і науково обґрунтованим з дотриманням Законів України.

1. Beregszászi A., Cserniczkó I. A kárpátaljai magyarság személynévhasználat sajátosságai. // A mi szavaink és írásaink. Bevezetés a kárpátaljai magyarság nyelvhasználatba. – Beregszász, 2003. – С. 153–163.
2. Beregszászi A., Cserniczkó I. A névhasználati és megszólítási szokások. // Megtart a szó. Hasznos ismeretek a kárpátaljai magyar nyelvhasználatról. – Budapest–Beregszász, 2010. – С. 103–106.
3. Cserniczkó I. “Imja otcsesztvo” (Az apai névhasználatáról a kárpátaljai magyarok körében). // V. Magyar Névtudományi Konferencia Előadások (Miskolc, 1995. augusztus 28–30.). Budapest–Miskolc, 1997. – Том I. – С. 162–167.
4. Debreceni A., Balogh L. Magyar asszonynevek a Kárpátalján. // Magyar Nyelv 1995 – С. 340–345.
5. Jernudd B. Personal names and human rights. Linguistic human rights: Overcoming linguistic discrimination. Berlin–New York, 1994. – С. 121–132.
6. Kőszeghy E. Csakazértis. // Kárpáti Igaz Szó 27.05.1996. – С. 3.

² Закон України „Про ратифікацію Рамкової конвенції Ради Європи про захист національних меншин. // №703/97-ВР. // Відомості Верховної Ради України, – 1998, № 14., – с. 56.

³ Декларація та Протокол до Декларації про принципи співробітництва між Українською РСР та Угорською Республікою про забезпечення прав національних меншостей від 31 травня 1991 р. // Збірник чинних міжнародних договорів України. – Т. I. 1990-1991 рр. – Київ, 2001 р. с. 166–174.

⁴ Декларації про принципи співробітництва між Українською Радянською Соціалістичною Республікою та Угорською Республікою про забезпечення прав національних меншостей, Стаття 9.

¹ IPA (International Phonetic Alphabet, англ.) або APHi (Alphabet Phonétique International, фр.): Міжнародний фонетичний алфавіт.

Nyelvművelő kézikönyv. – Budapest, 1983. – Том I. – С. 247.

Tóth M., Cserniczkó I. Az ukrajnai kisebbségi jogalkotás fejlődése és két részterülete: a névhasználat és a politikai képviselő // Regio 2009 № 2. – С. 69–107.

There are big traditions of researching the Hungarian-Ukrainian linguistic contacts. However until very little attention has been paid to the etymological aspects of linguistic contacts. The Ukrainian and Russian language has great effects on the practice of the way Transcarpathian Hungarians are using names. The current study intended to present this.

Key words: national minorities, Hungarians in Transcarpathia, Hungarian anthroponymy of Transcarpathia, language contact

В Венгерском языке, который контактирует с украинским и русским языком на территории Закарпатья, наблюдается значительное влияние этих языков, в том числе и в антропонимии. В статье анализируется влияние украинского языка на антропонимию закарпатских вариантов венгерского языка на антропонимию закарпатских вариантов венгерского языка. Освещены такие вопросы, как употребление фамилий, имен и имен по отчеству, транслитерация венгерской антропонимии.

Ключевые слова: национальные меньшинства, венгерцы Закарпатья, венгерская антропонимия Закарпатья, языковые контакты.

УДК 811.161.2'373,2

ББК 81.2 УКР – 3

Марина Курушина

АНТРОПОНІМИ ЯК ТВІРНА ОСНОВА СЛОВЕСНИХ ТОВАРНИХ ЗНАКІВ ТА ЕРГОНІМІВ У СУЧАСНІЙ УКРАЇНСЬКІЙ МОВІ

Стаття присвячена вивченню відантропонімних моделей словесних товарних знаків та ергонімів сучасної української мови. Доведено, що антропоніми мають значний словотворчий потенціал і активно використовуються для творення таких специфічних онімів, як словесні товарні знаки та ергоніми. Відзначається нестабільність, відкритість досліджуваної групи лексики.

Ключові слова: словесний товарний знак, ергонім, особова назва, прізвище, відантропонімні моделі.

Однією з найдавніших груп онімної лексики (поряд із топонімними одиницями) є антропоніми. Власні імена осіб неодноразово ставали предметом зацікавлень як вітчизняних, так і зарубіжних мовознавців. Сучасний український антропонімікон становить загалом сформовану систему, яка все ж залишається

незамкненою, відкритою для впливів, що пов'язано з соціальною природою онімів, значною залежністю від позамовних чинників. У різні часи розвитку популярності набувають ті чи інші мотиви називання, більш уживаними стають окремі імена. Найбільшою стабільністю відзначається фонд прізвищ, оскільки сучасне законодавство певною мірою обмежує їхню довільну зміну, тим паче, що ця родова назва здебільшого передається з покоління в покоління. Прізвиська є специфічною категорією, у них виявляється своєрідна народна творчість, ця група характеризується наявністю оказіональних утворень, що мають наповнену семантику. Уживання особових імен часто підкоряється так званій "моді". Цей факт неодноразово відзначали дослідники. Саме такі особливості антропонімів виразно виявляються при їхньому використанні в номінації назв товарів та фірм. Відантропонімним утворенням і присвячена пропонована стаття. Джерельною базою роботи стали рекламні брошури супермаркетів "Рост", "Billa", "Target", "Велика Кишеня", прайс-листи, рекламна інформація на сайтах магазинів та фірм-виробників.

Назви товарів і ділових об'єднань людей як специфічні одиниці онімної лексики є віддзеркаленням сучасних тенденцій розвитку мови загалом і популярності й продуктивності власних назв зокрема. Незважаючи на численні розвідки й ґрунтовні роботи з ономастики, актуальним залишається питання визначення специфіки (або неспецифіки) ономастичного словотвору. Так, іще на початку 90-х років минулого століття Н. Подольська зазначала, що "ономастичний словотвір слід розглядати як окрему систему ономастичної граматики, поряд та у зв'язку з морфологією власних назв та їхнім синтаксисом. Таким чином, у дослідженні ономастичної граматики словотвір є особливим розділом" [6]. Іще раніше О. Суперанська зауважувала, що ономастичний словотвір має більші можливості порівняно з апелювативним [10, 143]. На нашу думку, онімна лексика є органічною частиною системи мови, а творення власних назв відбувається за загальними законами. Для сфери власних назв характерні ті самі способи словотвору, що і для назв загальних. Хоча оніми й становлять певну групу, що має низку особливостей порівняно з апелювативами, слід говорити швидше не про специфічні ономастичні способи словотвору, а про продуктивність тих чи інших словотвірних моделей.

Серед нерозв'язаних мовознавчих питань слід згадати й про відомі лакуни в ономастичній термінології, адже для деяких груп онімів досі немає усталених позначень. Так, різні науковці послуговуються різними термінами для позначення імен товарів (паралельно тривалий час уживаються назви "прагмонім" (З. Комолова, Р. Березникова, А. Беспалова,